

۵. ۲. ۸. سازوکارهای اجرایی راهبرد توسعه علوم و فناوری در کشورهای اسلامی توسط آیسسکو^{۱۹}

(ISESCO)

آیسسکو یک سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی وابسته به کنفرانس اسلامی است که در سال ۱۹۸۲ (۱۳۶۱ خورشیدی) با عضویت ۷۵ کشور اسلامی تأسیس شد. هدف از تشکیل این سازمان ایجاد همبستگی میان امت اسلامی از راه آموزش، علوم و فرهنگ و نیز توسعه علم و فناوری در کشورهای اسلامی بوده است. از دیگر هدف‌های این سازمان برقراری تعامل میان نخبگان مسلمان، همکاری و داد و ستد علمی، آموزشی و فرهنگی میان مسلمانان جهان و نیز حمایت از اقلیت‌های مذهبی در کشورهای غیرمسلمان عنوان شده است. مقر دائمی این سازمان در پایتخت مراکش، رباط بوده و زبان‌های کاری آن عربی، انگلیسی و فرانسوی است. تا زمان نگارش این نوشتار آیسسکو سه دفتر منطقه‌ای در امارات متحده عربی (شارجه)، ایران (تهران) و مراکش (رباط) تأسیس کرده بود (کمیسیون ملی آیسسکو در جمهوری اسلامی ایران، بی تا). جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۷۱ به عضویت این سازمان درآمد.

۱. تجدید میثاق دولت‌ها برای افزایش حمایت‌ها به منظور توسعه علمی و فناورانه

تأسیس کمیسیون‌های علوم

هر کشور عضو موظف است یک کمیسیون یا نهاد عالی در زمینه علمی و فناوری با هدف معرفی تحقیقات و سیاست‌های توسعه کوتاه‌مدت و بلندمدت برای مشخص کردن اهداف علمی و فناورانه تأسیس نماید.

وضعیت دانشمندان در جامعه

لازم است کشورهای عضو به ارزیابی وضعیت دانشمندان، مهندسان و تکنسین‌ها و کارداناان خود از طریق ایجاد انگیزه بهتر نسبت به ارائه خدمات، دستاوردها، و افتخارات ملی هر چه بیشتر پردازند.

¹⁹ سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی: Islamic Educational Scientific and Cultural Organization (ISESCO)

۲. تقویت نظام‌های علمی، فناوریانه و آموزشی

سواد علمی و فناوریانه

با توجه به تفکیک‌ناپذیری سواد علمی در توسعه اجتماعی - اقتصادی و به منظور ارتقای سواد مردمی به سطح پیشرفت‌های علمی موجود در سراسر جهان، افزایش و ارتقاء آگاهی علمی و فناوری از طریق برنامه‌های ویژه و تخصصی و سرمایه‌گذاری بیشتر لازم است.

ارتقاء فعالیت‌های تحقیقاتی

لازم است، پژوهش علمی در آموزش عالی و برنامه‌های آموزش تکمیلی با افزایش کمک‌های مالی بویژه برای امور پژوهشی تقویت شود. مراکز پژوهشی مشترک با هدف ارتقای همکاری و تلاش‌های مشترک میان دانشگاه‌ها با بخش صنایع و شرکت‌های خصوصی ایجاد شود.

ایجاد صندوق مرکزی توسعه منابع انسانی

لازم است، یک صندوق مرکزی برای اعطاء سالیانه حداقل ۱۰۰۰ بورس تحصیلی به دانشجویان برجسته در زمینه‌های مختلف علمی در کشورهای اسلامی جهت ترغیب مطالعات عالی در سطوح تحصیلات تکمیلی و پسادکترتأسیس شود. همچنین، صندوق می‌تواند درون کشورهای عضو و یا در صورت کافی بودن امکانات و در صورت نیاز در خارج از کشورهای اسلامی بر آموزش عالی نظارت داشته باشد.

مراکز منطقه‌ای تحقیقاتی

در هر کشور عضو، باید حداقل یک مرکز علمی منطقه‌ای که در سطح بین‌المللی به رسمیت شناخته می‌شود، وجود داشته باشد که در اصول و نظم علمی ارائه شده به طوری تخصصی شده باشد که دانشمندان از سایر کشورهای اسلامی بتوانند در آنجا به طور کوتاه مدت اقامت و کار کنند و نیز سایر امکانات آموزشی در سطح

کلاس‌های جهانی برای دانشمندان جوان فراهم باشد. این گام باید بتواند تعامل میان دانشمندان را ارتقاء دهد و شرایطی را بوجود آورد که توسط آن دانش و توانایی عملی لازم و ضروری درون کشورهای اسلامی تبادل گردد.

بهبود امکانات مؤسسات پژوهشی

استاندارد مؤسسات علمی باید با ارتقاء امکانات آموزشی و پژوهشی افزایش یابد تا دانشمندان بتوانند فعالیت‌های تحقیقاتی خود را مطابق با استانداردهای بین‌المللی انجام دهند. امکانات و تجهیزات مؤسسات تحقیقاتی موجود باید به صورت نظام‌مند به‌روزرسانی شوند و تجهیزات که جزء تفکیک‌ناپذیر انجام و هدایت تحقیقات علمی پیشرفته محسوب می‌شوند نوسازی و نصب گردند.

توسعه فناوری‌های پیشرفته در زمینه‌های کلیدی

فعالیت‌های مربوط به تحقیق و توسعه باید تقویت شوند و «طرح‌های فناورانه» در زمینه‌های کلیدی علوم و فناوری بویژه در زمینه فناوری زیستی (بیوتکنولوژی) و فناوری اطلاعات (IT) توسعه یابند. همکاری میان دانشگاه و صنعت باید برای توسعه فناوری‌های جدید با در نظر گرفتن ویژگی‌های اقتصادی چند کشور عضو ارتقاء یابد.

تأسیس و راه‌اندازی شبکه‌های جدید

لازم است شبکه‌های جدیدی در زمینه‌های مختلف کلیدی ایجاد شوند که بر برنامه‌های پیشرفته توسعه درباره مشکلات خاص رویاروی کشورهای عضو مانند شوره‌زاری، بیابان‌زدایی، مدیریت آب، تنوع زیستی، انرژی، و کالاهای مهندسی و غیره تمرکز داشته باشد.

ایجاد بانک اطلاعاتی در زمینه فناوری

لازم است یک بانک اطلاعاتی مرکزی در زمینه فناوری توسط سازمان‌های اسلامی آموزشی، مانند آیسسکو و کامستک ایجاد شود تا نیازهای فناورانه کشورهای عضو را برطرف سازد.

۴. توسعه منابع انسانی از طریق آموزش فراگیر

توسعه نیروی کار مناسب و ماهر، دانشمندان، محققان و مهندسان آزموده برای توسعه علوم و فناوری بسیار ضروری است. آغاز برنامه‌های آموزشی و تخصصی در همه مؤسسات مرتبط به منظور تربیت نیروی انسانی مورد نیاز لازم است. از این رو توصیه می‌شود کارگاه‌های آموزشی معمولی در بهترین مراکز درون کشورهای اسلامی ارتقاء یابند تا به تقاضا برای نیروی انسانی فنی و کارگران ماهر به منظور توسعه پایدار پاسخ داده شود. این کارگاه‌ها باید آموزش‌های خودشان را در زمینه‌های برگزیده و تخصصی ارائه کنند و لازم است توسط کارشناسان مطرح و شناخته شده در سطح بین‌المللی اجرا شود. همچنین ضروری است ارتقاء مهارت‌های فنی، برنامه‌های آموزش ضمن خدمت به عنوان نیازمندی‌های توسعه به اجرا درآید.

۵. تأسیس نهاد اسلامی - مشاوره‌ای علمی

نهادهای مشاوره‌ای علمی نقش مهمی در ارائه توصیه‌های تخصصی و کارشناسی مناسب برای حل مشکل توسعه عمومی علمی و فناورانه در کشور ایفا می‌کنند، از این رو موارد زیر توصیه می‌گردد:

نهاد مشاوره‌ای علمی

آیسیسکو یک نهاد مشاوره‌ای علمی مرکب از دانشمندان، فناوران، مهندسان، صنعتگران و برنامه‌ریزان مطرح و کارآمد از کشورهای اسلامی که نشانگر اصول و نظام‌های گوناگون باشد، تأسیس نماید تا به امر مشاوره با کشورهای عضو در زمینه اجرای راهبرد توسعه علوم و فناوری بویژه در زمینه کاربرد فناوری‌های پیشرفته مربوط به توسعه صنعتی بپردازد. نهاد مشاوره‌ای باید با برنامه‌های گوناگون به نظارت بر اجرای فرایند در کشورهای عضو بپردازد و اطمینان حاصل کند که توصیه‌های ویژه با روح حقیقی خود در یک قالب زمانی خاص و معین اجرا شود.

هیئت‌ها و جلسات کارشناسی

لازم است هیئت‌ها و جلسات کارشناسی متشکل از کارشناسان در درون نهاد مشاوره‌ای علمی بنا بر تقاضا برای مشاوره دادن به کشورهای عضو در زمینه مسائل حیاتی و مهم تشکیل شوند. این هیئت‌های کارشناسی که جهت اجرا و ارتقاء برنامه‌های خاص تفویض مسئولیت شده‌اند باید هر [۱] از گاهی برای تکمیل کار با یکدیگر ملاقات کنند و آیسسکو کلیه امکانات لازم را از جمله فضای اداری و حق‌الزحمه افتخاری و لازم را در اختیار آنان قرار دهد.

گروه‌های اسلامی - مشورتی

لازم است گروه اسلامی مهندسان مشاور برای ارائه مشاوره و راهنمایی‌های فناورانه تشکیل شود. این گروه‌ها باید منابع انسانی را در زمینه‌های علمی و فناوری تربیت، حمایت و حفاظت کنند. گروه‌های اسلامی - مشورتی باید به اشاعه و ارتقاء علوم و فناوری از طریق مداخله در برنامه‌ها، تحقیقات، طرحها، تحلیل‌ها، آزمون‌ها و ارزیابی‌ها در زمینه علوم و فناوری از طریق مشورت‌های مربوطه کمک کنند.

۶. کاربرد فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات

پیشرفت‌های اخیر در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات، فرصت‌های فراوان و بی نظیری را با دسترسی آسان و سریع، سهمین شدن در اطلاعات و دانش علمی و اطلاع‌رسانی در این زمینه‌ها برای کشورهای در حال توسعه فراهم کرده است. مزایای این پیشرفت‌های فناورانه می‌تواند تا حداکثر امکان در کشورهای اسلامی مورد استفاده قرار گیرد. از این رو موارد زیر توصیه می‌شود:

ارتقاء فناوری‌های جدید در زمینه اطلاعات و ارتباطات

ارتقاء فناوری‌های مدرن اطلاعات و ارتباطات باید در رأس اولویت‌ها قرار گیرد. سواد رایانه‌ای و دسترسی به دانش علمی و فناورانه باید به نفع جامعه علمی و شهروندان معمولی تسهیل شود. سواد رایانه‌ای باید حداقل از سطح آموزش متوسطه به بعد اجباری شود.

ایجاد مراکز مجازی

لازم است مراکز مجازی به منظور تقویت تبادل دانش، سهم شدن در تجربیات همدیگر و استفاده از منابع میان

کشورهای عضو ایجاد شود. شبکه‌ای متشکل از این مراکز مجازی باید در سراسر کشورهای عضو تأسیس شود.

۷. هماهنگی و همکاری برای دستیابی به اهداف مشترک

تشریک مساعی و هماهنگی میان کشورهای اسلامی

لازم است کشورهای عضو به یک بیانیه مشترک برای اولویت دادن به یکدیگر هنگام ورود محصولات خارجی

از سایر کشورها متعهد باشند.

تعامل میان آکادمی‌ها و دانشگاه‌های علوم

تعامل میان آکادمی‌های علوم، سازمان‌های علمی دولتی و غیردولتی باید از طریق برنامه‌های خاص ارتقاء یابد.

تبادل کارشناسان

لازم است تأکید فراوان بر تبادل کارشناسان میان کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی صورت گیرد تا

بتوانند در تجربیات یکدیگر سهم شده و از آن منتفع گردند» (سازمان اسلامی علمی، فرهنگی و آموزشی، ۱۳۸۷).

در این برنامه آیسسکو که قلمرو علم و فناوری را هدف گرفته است، همچون برنامه‌های یونسکو، زیرساخت

اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی مناسب و کارآمد، نقشی کلیدی به خود گرفته است. تأکید بر مراکز مجازی تبادل دانش،

یک پایگاه اطلاعاتی مرکزی در قلمرو فناوری، مراکز پژوهشی بین‌المللی (با تأکید بر فناوری اطلاعات)، تبادل

کارشناس، برقراری تعامل میان دانشمندان و موردهایی از این دست فرصت‌هایی منحصر به فرد برای تعیین جایگاه

مرکز منطقه‌ای در میان کشورهای اسلامی منطقه — که بخشی از دامنه خدمت‌رسانی مرکز منطقه‌ای را شامل

می‌شوند — به شمار می‌آید.